

Rapport

efter kvalitetsgranskning av
Rätten till utbildning i Lidköpings kommun

Innehåll

Inledning
Bakgrundsuppgifter om Lidköpings kommun
Resultat
Syfte och frågeställningar
Metod och material
Referenslista

Inledning

Skolinspektionen genomför under läsåret 2012–2013 en kvalitetsgranskning av *Rätten till utbildning - Grundskolans arbete för att främja närvaro och motverka frånvaro så att elever fullgör sin utbildning*. Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9. Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Granskningen i Lidköpings kommun ingår i detta projekt.

Lidköpings kommun besöktes den 28 och 29 november 2012. Ansvariga inspektörer har juristen Jenny Beckman och utredaren Jonas Nygren varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av rätten till utbildning omfattar cirka 20 skolor och huvudmän.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor och huvudmän som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor och huvudmän. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Lidköpings kommun

I Lidköpings kommun finns tre skolor med inriktning 7-9. Barn- och elevhälsan är organisatoriskt fristående från de olika skolorna och är ansvarig gentemot förvaltningsledningen. Barn- och elevhälsans arbete leds av barn- och elevhälsochef tillsammans med biträdande barn- och elevhälsochef.

Inom barn- och elevhälsan finns förvaltningens samlade kompetens av specialpedagoger, skolsköterskor, skolkuratorer, skolpsykologer, specialpedagoger med inriktning tal, språk och kommunikation, utredare av plats av särskilda skäl enligt skollagen eller socialtjänstlagen, samt skolläkare.

Barn- och elevhälsan är organiserad i elevhälsoteam (EHT) med pedagogisk, social och medicinsk kompetens. Varje skola har tillgång till ett samlat EHT, där skolsköterska, skolkurator och specialpedagog ingår. Till varje EHT finns skolpsykolog och skolläkare kopplat. Arbetet i EHT leds av rektor på respektive enhet. Barn- och elevhälsan verkar på barn- och skolnämndens tjugo skolenheter, i nio EHT som samverkar inom enheten i fyra arbetslag.

Barn- och skolnämnden ansvarar tillsammans med socialtjänsten för "mobila teamet" som har som syfte att stärka samverkan runt barn och unga. Barn- och elevhälsans personal medverkar även i "tjej- och killdagar", som har socialtjänsten och Sockerbrukets ungdomsverksamhet som huvudmän. Skolkuratorerna har samverkansträffar med socialsekreterarna och även viss samverkan med socialtjänstens fältassistenter. En annan samverkansform är Västbus som arbetar med barn och ungdomar med psykisk, psykiatrisk och social problematik och för att hela deras livssituation ska beaktas i kontakt med olika verksamheter.

Tillsammans med habiliteringschefen pågår ett arbete med att utforma och upprätthålla samverkan mellan barn- och ungdomshabiliteringen och barn- och elevhälsan.

Resultat

Att främja närvaro

*Skollagen*¹ anger att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. För eleverna ska det finnas personal inom elevhälsan som arbetar förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot målen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*² innebär främjande insatser att skolan arbetar övergripande och förebyggande för att öka elevernas närvaro och minimera frånvaro i utbildningen. *Forskning och beprövad erfarenhet*³ pekar på att

¹ Skollag (2010:800)

² Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

³ Se referenslista

elevernas arbetsmiljö har betydelse för att motverka att frånvaro uppstår. För barn och ungdomar som lever i utsatta situationer är skolans arbete för att främja närvaro av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens stöd till skolorna i det främjande arbetet. Granskningen omfattar även förekomsten av samarbete mellan myndigheter och verksamheter gällande det främjande arbetet.

Huvudmannens främjande och förebyggande arbete

Huvudmannen har på förvaltningsnivå organiserat ett utvecklingsteam som ger stöd och service kring lokal skolutveckling. Vidare har huvudmannen utarbetat stöd till rektorerna utifrån det systematiska elevhälsoarbetet som består av ett flödesschema. Det finns även stöd i form av olika blanketter, t.ex. frågor inför utredning och åtgärdsprogram.

På barn- och elevhälsan finns en biträdande chef som har till uppdrag att vara operativ och verksam ute på skolorna. Rollen är, enligt huvudmannen, till stöd på både grupp- och individnivå. På barn- och elevhälsan finns även psykologer, tal- och språkpedagoger, kuratorer, skolsköterskor samt skolläkare som samtliga har till uppgift att vara operativa i verksamheten.

Barn- och elevhälsan centralt har utbildningar och stöd till skolorna genom olika utbildningsprogram (Aggression Replacement Training och Ross Greene) som hela personalgruppen ska utbildas i.

På föräldramöten genomförs en föräldrautbildning som heter PIL- prevention i Lidköping. Syftet med materialet är att öka barn och ungas hälsa och välbefinnande genom att föräldrar ges möjlighet att träffas, utbyta erfarenheter och stärkas i sin föräldraroll. Olika ämnen som berör både hem och förskola/skola tas upp och som man sedan i mindre grupper kan samtala kring. Materialet till föräldramötena har tagits fram av barn- och elevhälsan i samverkan med barnavårdscentralen och Hälsoäventyret Oasen i Vara, som utvecklar, stärker och sprider hälsofrämjande arbete för barn, unga och vuxna.

Barn- och skol-, - utbildnings- samt social- och arbetsmarknadsförvaltningarna driver en grupp som heter Tryggve och som erbjuder gruppverksamhet för barn och tonåringar som lever i familjer där någon vuxen dricker eller tar droger. Gruppen erbjuder även kontinuerligt stöd till skolans personalgrupper.

I "mobila teamet" arbetar lärare och socialpedagog tillsammans. Målgruppen är barn och unga och deras nätverk. Föräldrar, skola eller socialtjänst kan ta

kontakt med teamet för stöd. Barn-och elevhälsan är representerad i Västbus arbetsgrupp på lokal nivå, där representanter från socialtjänst, vård och omsorg, hälso- och sjukvård är representerade. Fokus i arbetsgruppen är att identifiera områden där samverkan behöver utvecklas och även möjliggöra för de samverkansformer som finns att upprätthålla god kvalitet.

Kommunen har organiserat Tidiga Samordnade Insatser (TSI) som har till uppgift att samordna kommunens preventiva arbete. Ett arbete som prioriterats under 2013 är familjehemsplacerade elevers skolnärvaro och övriga skolsituation. Vidare har kommunen bl.a. familjestödjare, drogförebyggare, ungdomsforum och samarbetsavtal med polismyndigheten.

Huvudmannen har samverkan med andra myndigheter. Bland de som nämns finns socialtjänsten, arbetsmarknadsförvaltningen, barn- och ungdomspsykiatri, habiliteringen, utbildningsförvaltningen och primärvården.

Verksamhetschefen uppger att 100 procent närvaro är målet och att hon förmedlar detta till rektorerna på deras gemensamma möten. Det är inte nedtecknat eller på annat sätt dokumenterat. Några rutiner för hur skolornas främjande arbete ska utvecklas för att uppnå detta mål har inte tagits fram. Huvudmannen vill dock framhålla att samtliga skolor har ett systematiskt arbete med plan för diskriminering och kränkande behandling samt ordningsregler som huvudmannen följer upp årligen i den systematiska kvalitetsredovisningen.

Skolinspektionen bedömer

I Lidköpings kommun stödjer huvudmannen skolornas hälsofrämjande och förebyggande arbete med olika utbildningar. Huvudmannen har även ett fungerande samarbete över myndighetsgränserna.

Enligt Skolverkets allmänna råd⁴ bör huvudmannen ge stöd åt rektorn i dennes arbete med att främja närvaron på skolenheten. Huvudmannens arbete med gemensamma mål i arbetet med att främja närvaro/ förebygga frånvaro behöver förbättras. För att stödja rektorn behöver huvudmannen därför sätta upp konkreta mål för att minska frånvaron i verksamheterna och väl förankra dessa mål. Det bör även finnas en plan för hur målen ska följas upp.

⁴ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

Att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro

*Skollagen*⁵ anger att kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen ansvarar ytterst för att orsaken till elevens frånvaro utreds samt att åtgärder sätts in. Enligt *Skolverkets allmänna råd*⁶ bör huvudmannen ha en samlad bild av elevernas frånvaro. *Forskning och beprövad erfarenhet*⁷ pekar på att en elevs frånvaro kan bero på faktorer som är kopplade såväl till skolan som utanför skolan. För att kunna utreda och hitta fungerande lösningar för elever med hög frånvaro och komplex problematik måste det finnas en organisation för samverkan mellan skola, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens ansvar för att ändamålsenliga åtgärder vidtas för elever med hög frånvaro samt att resultatet av insatta åtgärder följs upp. Vidare granskas hur huvudmannen bistår skolorna i komplicerade elevärenden och om det finns ett fungerande samarbete mellan myndigheter och verksamheter.

Huvudmannens utredande och åtgärdande arbete

Tre elever är rapporterade till huvudmannen de senaste två månaderna, varav en från en enskild huvudman. Under åren 2010-12 har det gjorts totalt 19 anmälningar till nämnden om längre giltig och ogiltig frånvaro, varav tre från enskild huvudman.

För att nämnden ska kunna säkerställa sitt ansvar gäller följande rutin, som är känd och följs av skolorna, i kommunen. Vid ogiltig frånvaro mer än en vecka under en och samma termin ska detta skriftligen rapporteras till verksamhetschefen och upprättat åtgärdsprogram ska bifogas. Beslut om ytterligare åtgärder vidtas genom verksamhetschefens och berörd rektors försorg. I händelse den ogiltiga frånvaron fortsätter och omfattar mer än två veckor under en och samma termin, rapporteras frånvaron till barn- och skolnämndens arbetsutskott, som beslutar om vilka ytterligare åtgärder som ska vidtas. Elever som har giltig frånvaro överstigande mer än en månad under en och samma termin ska

⁵ Skollag (2010:800)

⁶ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁷ Se referenslista

skriftligen rapporteras till verksamhetschefen. Åtgärdsprogram ska finnas och bifogas.

Vad avser de elever som enligt ovan rapporterats till huvudmannen har uppföljning av de olika ärendena sett olika ut. Huvudmannen har i rektorernas redogörelse delgetts de åtgärder som rektorerna vidtagit samt de framskridande och planerade åtgärderna. Huvudmannen har bistått rektorerna med att tillsätta resurstjänster för enskilda elever. Verksamhetschefen har varit operativ ute i verksamheten som samverkanspartner till både rektorer och arbetslag. Verksamhetschefen har också haft samtal med familjer och skola. Huvudmannen anser att de insatser som är gjorda har gett gott resultat.

Som framgår i föregående avsnitt har huvudmannen på central nivå utarbetat stöd till rektorerna utifrån det systematiska elevhälsoarbetet. Detta stöd består av ett flödesschema och olika blanketter för bl.a. utredning och åtgärdsprogram.

Det är rektorn som ansvarar för det enskilda elevärendet, men huvudmannen följer ärendet. I komplicerade ärenden förmedlar förvaltningen kontakt med andra aktörer eller förvaltningar som är behjälpliga, t.ex. socialtjänsten. Barn- och elevhälsan kan bistå med stöd och hjälp till skolorna.

Vid behov samverkar huvudmannen i elevärenden med andra myndigheter, som socialtjänsten, arbetsmarknadsförvaltningen, barn- och ungdomspsykiatri, habiliteringen, utbildningsförvaltningen och primärvården.

Skolinspektionen bedömer

Skolinspektionen bedömer att huvudmannens utredande och åtgärdande arbete fungerar väl. Av detta kan nämnas rutinerna för anmälan till huvudmannen och huvudmannens uppföljning av de ärenden som anmäls. Huvudmannen har även samarbete och samverkan över myndighetsgränserna med exempelvis socialtjänsten.

Att följa upp kvaliteten i arbetet med att främja närvaro och åtgärda frånvaro

*Skollagen*⁸ anger att huvudmannen systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen med inriktningen mot de mål som finns för utbildningen. Vidare ska huvudmannen vidta nödvändiga åtgärder om det finns brister i verksamheten. Hemkommunen ska även se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola får utbildning. Enligt *Skolverkets allmänna råd*⁹ bör analyser av skolornas arbete med frånvaro utgöra underlag för huvudmannens kvalitetsarbete. *Forskning och beprövad erfarenhet*¹⁰ pekar på att ett systematiskt arbete med insamling av frånvarostatistik, analys och åtgärder för tidig upptäckt av elevers frånvaro har betydelse för att öka närvaron. Vidare visar forskning och beprövad erfarenhet på vikten av samverkan mellan aktörer på kommunal central nivå samt mellan myndigheter och verksamheter.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens kvalitetsarbete med fokus på att främja närvaro och åtgärda frånvaro. Granskningen omfattar huvudmannens uppföljning av skolornas frånvaro, analyser och utvecklingsbehov.

Inom bedömningsområdet granskas hemkommunens ansvar för att elever i fristående skolor deltar i undervisningen och att det för dessa elever finns en organisation för samverkan med andra myndigheter och verksamheter.

Huvudmannens kvalitetsarbete

I Lidköpings kommun följer huvudmannen upp frånvaron i kommunen på individnivå. Utöver detta följs inte skolornas arbete med att främja närvaro och åtgärda frånvaro och resultatet av detta arbete upp. Någon samlad bild av hur situationen för hög frånvaro ser ut i kommunen som helhet eller för olika skolor finns därmed inte, trots att detta var en av anledningarna till att kommunen köpte in det nya datasystemet. Avsikten är att, när systemet fungerar, sammanställa statistik på frånvaron på kommunens skolor för att kunna följa upp den. Huvudmannen anser att det nya systemet kommer att ge en mycket bra översiktsbild.

Rektorerna rapporterar varje år det systematiska elevhälsoarbetet till huvudmannen. I detta ingår hur många anmälningar om oro gällande utbildningens mål som rektorn tagit emot, hur många av dessa som lett till utredning, åtgärdsprogram och hur dessa har följts upp. I rapporteringen ingår inte frånvaro

⁸ Skollag (2010:800)

⁹ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

¹⁰ Se referenslista

specifikt. Någon uppföljning av elevhälsans arbete eller hur samverkan fungerar med andra myndigheter för elever med hög frånvaro har inte gjorts. Inte heller har samarbetet med vårdnadshavare och elever med hög frånvaro utvärderats.

För de elever som är placerade på annan ort av socialtjänsten samverkar barn- och elevhälsan med socialtjänsten. När socialtjänsten åker till behandlingshemmet för besök följer en representant med från barn- och elevhälsan och följer upp skolgången för eleven.

Rektorn på den fristående skolan anmäler till nämnden om någon elev har hög frånvaro. Efter det att rektorn varit hos huvudmannen och redovisat ärendet, ges rektor i uppdrag att beskriva åtgärder som skolan ska vidta för elevens bästa. Huvudmannen har uppföljningssamtal med rektorn. Den fristående skolan erhåller den elevpeng från huvudmannen som samtliga verksamheter får i Lidköpings kommun. Den fristående skolan skall följa lagtexten om stöd till elev och utarbeta de åtgärder som behövs även om det i dessa fall köps in tjänster till eleven eller verksamheten från externa samarbetspartners, t.ex. psykologer.

Skolinspektionen bedömer

Skolinspektionen bedömer att huvudmannens kvalitetsarbete behöver förbättras så att det får ett tydligare fokus på att följa upp elevernas närvaro. Huvudmannens uppföljning av elevernas frånvaro behöver förbättras så att den kan utgöra ett stöd för såväl skolors som kommunens främjande, utredande och åtgärdande arbete med målet att förbättra närvaron. Enligt Skolverkets allmänna råd¹¹ bör huvudmannen ha en samlad bild av elevernas frånvaro. Detta finns inte i dagsläget, även om huvudmannen har för avsikt att sammanställa hur frånvaron ser ut. Huvudmannen behöver också följa upp hur skolorna arbetar för att nå de mål huvudmannen ställt upp.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodo-

¹¹ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

ses. Därtill kan granskningen bidra till att tydliggöra olika kvaliteter i arbetet med att elever ska fullfölja sin utbildning. För de huvudmän och skolor som granskas förväntas granskningen mer omedelbart leda till att:

- Huvudmannen uppmärksammas på det ansvar den har för att säkerställa alla elevers rätt till utbildning.
- Skolans arbete med att främja närvaro och åtgärda frånvaro förbättras.

Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9 och utgår från följande frågeställning:

Genomförs utredningar och vidtas tidiga åtgärder av sådan kvalitet att eleverna kan genomföra sin utbildning?

Fokus i granskningen är huvudmannens och skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete.

Metod och material

För att få en så god bild som möjligt av hur skolan arbetar med granskningens frågeställningar har intervjuer genomförts på såväl skol- som huvudmannanivå. Då projektets frågeställningar innebär att komplexa frågor ska besvaras har intervjuer valts som central informationskälla. Utöver intervjuer har granskningen utgått från dokument.

Intervjuer har genomförts med företrädare för kommunen, huvudmän för fristående skolor, rektorer, elevhälsopersonal, lärare och elever. Intervjuer med elever har huvudsakligen gett information om skolans främjande och förebyggande arbete. Övriga intervjuer har utöver dessa områden gett information om skolans utredande och åtgärdande arbete samt kvalitetsarbetet.

Inför granskningsbesöken har dokument samlats in från både skolor och huvudmän. Insamlade dokument, bl.a. åtgärdsprogram samt kommunens och skolornas redogörelser för arbetet med elever med hög frånvaro, har gett information till granskningen. Dokumenten har även utgjort underlag för fördjupande frågor vid intervjuerna.

Referenslista

Urval av centrala referenser

Fostvedt U, Nilsson Å och Pettersson A. (2011). *Gr Dropouts, kartlägningsrapport* http://grdropouts.se/sites/default/files/kartlaggningsrapport_DO.pdf

Jönsson, Annelis (1990). *Skolk – en forskningsresumé*. Skolöverstyrelsen. Metarapport nummer 1.

Skolinspektionen (2009). *Varannan i mål*. Rapport 2009:1.

Skolinspektionen (2011). *Skolpliktsbevakning 40–2010:268*.

Skollagen (2012:800). 2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, 3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen, 4 kap. Kvalitet och inflytande, 5 kap. Trygghet och studiero 7 kap. Skolplikt och rätt till utbildning.

Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*.

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*. Rapport 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv*. Rapport 341.

Statens offentliga utredningar 2010:64 (2010). *Se de tidiga tecknen – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola*. Delbetänkande av Utredningen om översyn av skolans arbete med utsatta barn.

Sveriges kommuner och landsting (2012). *Barnen i fokus. Exempel på förutsättningar för ett framgångsrikt stöd till barn och unga*.

Rapport

efter kvalitetsgranskning av
Rätten till utbildning i Dalängskolan i Lidköpings kom-
mun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Dalängskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Referenslista

Inledning

Skolinspektionen genomför under läsåret 2012–2013 en kvalitetsgranskning av *Rätten till utbildning - Grundskolans arbete för att främja närvaro och motverka frånvaro så att elever fullgör sin utbildning*. Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9. Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Granskningen vid Dalängskolan i Lidköpings kommun ingår i detta projekt.

Dalängskolan besöktes den 28 och 29 november 2012. Ansvariga inspektörer har juristen Jenny Beckman och utredaren Jonas Nygren varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av rätten till utbildning omfattar cirka 20 skolor och huvudmän.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor och huvudmän som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor och huvudmän. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Dalängskolan

Dalängskolan ligger i Lidköpings tätort och har 411 elever. Utbildningen omfattar grundskola årskurs 7-9 och det finns 21 klasser på skolan. Skolan leds av en rektor och två biträdande rektorer. Lärarna är organiserade i tre arbetslag med

12-13 lärare i varje och varje arbetslag leds av en lagledare och en stödsamordnare. Stödsamordnaren har en överblick på arbetslagets elever med stödbehov och träffar elevhälsoteamet regelbundet.

För varje elev utses en handledare som har ett övergripande ansvar för elevens skolgång. En handledare har cirka 15 handledarelever som han eller hon träffar varje måndag morgon för att gå igenom och strukturera elevernas vecka. Handledarna arbetar också med elevernas reflektion och syn på sitt eget lärande, utvärdering och att hitta sitt eget sätt att lära.

På skolan arbetar två kuratorer, en skolsköterska, studie- och yrkesvägledare (SYV) och vanligtvis en specialpedagog. Sedan den 30 september 2012 är dock specialpedagogtjänsten vakant och kommunen har inte lyckats få någon behörig sökande till tjänsten. För tillfället anmäler rektorn till den centrala elevhälsan om en specialpedagogisk utredning behöver göras och den uppgiften fördelas sedan ut på kommunens övriga specialpedagoger. Biträdande rektor har ett övergripande arbetsledaransvar för gruppen och tillsammans bildar de skolans elevhälsoteam (EHT).

Skolpsykologen arbetar på uppdrag med utredningar och har även som avsikt att vara med på ett EHT-möte per termin.

På skolan arbetar en skolvärdinna och en skolbibliotekarie.

Av skolans redovisning framgår att från terminsstart till och med vecka 49 hade 12 elever haft såväl giltig som ogiltig hög frånvaro. Gällande den ogiltiga frånvaron hade fyra elever haft en frånvaro om två-sex procent och resterande åtta elever en frånvaro om 18-59 procent.

På skolan finns det inte några gemensamma mål gällande att främja närvaron och motverka frånvaron. På kommunnivå gäller enligt verksamhetschefen nolltolerans. Detta är dock inte något nedtecknat mål utan en inställning som verksamhetschefen ska ha förmedlat till rektorerna på deras gemensamma möten.

Resultat

Att främja närvaro

*Skollagen*¹ anger att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. För eleverna ska det finnas personal inom elevhälsan som arbetar förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot målen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*² innebär främjande insatser att skolan arbetar övergripande och förebyggande för att öka elevernas närvaro och minimera frånvaro i utbildningen. *Forskning och beprövad erfarenhet*³ pekar på att elevernas arbetsmiljö har betydelse för att motverka att frånvaro uppstår. För barn och ungdomar som lever i utsatta situationer är skolans arbete för att främja närvaro av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas skolans arbete med att organisationen, lärandemiljön samt den sociala och fysiska miljön ska stödja närvaro. Granskningen omfattar också elevernas delaktighet i arbetet. Vidare granskas elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete med att stödja elevernas närvaro.

Skolans främjande och förebyggande arbete

I elevintervjuer framkommer att eleverna tycker att stämningen är bra på skolan, såväl mellan eleverna som mellan elever och lärare. Eleverna skulle i första hand vända sig till sin handledare om de behövde hjälp med något problem, men uppger också att skolsköterskan och kuratorn både är kända av eleverna och tillgängliga för dem vid behov.

Enligt rektorn är skolan i behov av upprustning, och både rektorn och elever säger att det är ont om platser att sitta på i rasthallen. Det framkommer dock under intervjuer att miljön på skolan har förbättrats sedan tidigare, eftersom skåp har tagits bort på grund av minskat elevantal och därigenom har det skapats sitttor. Det pågår också ett projekt för att fräscha upp rasthallen där elever har fått bygga modeller av möbler som skulle kunna passa där. Eleverna ska få rösta fram ett förslag som sedan en möbelfabrik ska tillverka.

I granskningen har framkommit att det finns problem med organiseringen av undervisningen. För vissa klasser är schemat lagt så att det ger en ojämn arbetsbelastning. De situationer som beskrivs är dels dagar med långa lektions-

¹ Skollag (2010:800)

² Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

³ Se referenslista

pass och korta raster, dels dagar med långa raster med bara en lektion innan eller efter. Någon elev beskriver också att klassen har fem minuter på sig att ta sig från lektionssalen i ena änden av skolan till skåpen i den andra och sedan tillbaka till lektionssalen igen. Eleverna beskriver också att det är vanligt att elever kommer försent till lektionerna. Biträdande rektor har ägnat tid åt att lägga om schemana och därefter fick alla klasser rösta om de ville byta schema. Omröstningen ledde dock till att de gamla schemana behölls.

Förutom uppfräschningen av rasthallen och försöken med att lägga om schemana har det inte framkommit att skolan vidtagit några åtgärder i specifikt syfte att främja närvaro och förebygga frånvaro. Det har inte heller framkommit att sådana åtgärder diskuterats bland personalen eller elever.

Enligt rektorn är dock handledarcoachningen ett sätt att se eleven som individ och skapa ett bra möte mellan lärare och elev, vilket rektorn tror är en viktig faktor i arbetet med att främja närvaro och förebygga frånvaro. Det finns för varje elev en lärare som känner eleven lite extra och som möter eleven varje måndag morgon. Enligt rektorn är skolan organiserad med en tydlig inriktning på att eftersträva små undervisningsgrupper vilket skapar större möjligheter för lärarna att se alla elever och att möta dem mer individuellt. Skolan organiserar också ämnescoachning varje vecka där eleverna möter sina undervisande lärare i en-till-en-samtal eller mycket små grupper. Detta gör att undervisningen kan utgå från eleven och skolan tror att detta skapar ett sammanhang för eleven som främjar närvaro och förebygger frånvaro. Skolan erbjuder också två fördjupningar, musik och matematik/teknik/naturorienterande ämnen, som eleverna väljer i samband med att de börjar sin skolgång på skolan. Dessa fördjupningar är enligt rektorn extremt motivationshöjande för eleverna.

Både rektor och lärare uppger att överlämningar från tidigare skolor fungerar väl. Inför den här terminen var det dock problematiskt på grund av att det var varsel på skolan och inte klart förrän sent på vårterminen vilka lärare som fick fortsatt anställning. Detta innebar att det dröjde innan det gick att fastställa vem som skulle vara handledare för de nya eleverna.

Skolan har ett datasystem för frånvarorapportering. Om en elev kommer försent till en lektion, eller inte kommer alls, registrerar läraren det i datasystemet. Därefter får handledaren se det när han eller hon loggar in i systemet och kontaktar då hemmet. Om en handledare är ledig en dag är det inte någon annan som ansvarar för detta. Föräldrar kan också logga in i datasystemet och regi-

strera att en elev är sjuk. Det har dock varit problem med systemet under hösten. Det har legat nere på grund av bl.a. tekniska problem med plattformen. Det finns därför en låg tilltro till systemet på skolan och personal har inte kunnat lita på att det fungerar. Lärare och elever sitter nu tillsammans och går igenom höstterminens data för att kontrollera att frånvaro inte har registrerats felaktigt. Problemen med systemet ska vara löst nu.

Eleverna uppger att det är vanligt att elever kommer fem, tio minuter för sent till lektioner och att lärare hanterar det olika när elever kommer för sent till lektionerna. Vid ströfrånvaro kontaktar handledaren hemmet.

På skolan finns kurator, sjuksköterska och studie- och yrkesvägledare. Eleverna känner till dem och uppger att de kan gå dit vid behov.

EHT medverkar inte, och samverkar inte heller med lärarna, i arbetet med att främja närvaro, utan arbetar främst med enskilda elevärenden.

Skolinspektionens bedömning

Dalängskolan arbetar för att skapa en miljö för eleverna som främjar närvaro. Av det arbetet som fungerar väl kan nämnas att det är goda relationer mellan elever och mellan elever och lärare samt den planerade uppträffningen av rasthallen.

Dalängskolan behöver förbättra skolans främjande och förebyggande arbete. Enligt Skolverkets allmänna råd⁴ bör rektorn se till att det bedrivs ett arbete på skolan för att främja närvaron och att eleverna är delaktiga i arbetet, vilket kan förbättras på Dalängsskolan.

Vidare ska rektorn se till att elevhälsan är delaktig i arbetet med att främja närvaron. Dessutom framgår av kommentarerna till de allmänna råden⁵ att det i arbetet med att främja närvaro är "viktigt att elevhälsans personal ges möjlighet att samverka med övriga personalgrupper".

För Dalängskolan innebär det att skolan behöver förbättra arbetet för att främja närvaron samt förbättra elevhälsans delaktighet i det förebyggande och främjande arbetet samt samverka med övriga personalgrupper.

⁴ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁵ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

Att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro

*Skollagen*⁶ anger att rektorn ska se till att utreda orsaken till frånvaro för elever med hög frånvaro. Rektorn ska vidare vid behov sätta in åtgärder med utgångspunkt i den genomförda utredningen samt följa upp de åtgärder som vidtagits. Enligt *Skolverkets allmänna råd*⁷ syftar utredningen till att ge en bild av orsaken till frånvaron. Lärarna bör framför allt fokusera på skolrelaterade orsaker till frånvaron, men också uppmärksamma andra orsaker. Elevhälsans utredning kan omfatta såväl skolrelaterade som andra orsaker. *Forskning och beprövad erfarenhet*⁸ pekar på att en elevs frånvaro kan bero på faktorer som är kopplade såväl till skolan som utanför skolan. För att kunna utreda och hitta fungerande lösningar för elever med hög frånvaro och komplex problematik måste det finnas en organisation för samverkan mellan skola, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri. Samverkan med eleven och elevens vårdnadshavare är också av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas kvaliteten i det utredande och åtgärdande arbetet samt resultaten av insatta åtgärder på individnivå. Granskningen omfattar även skolans samverkan med elever och vårdnadshavare. Vidare granskas samarbetet mellan elevhälsans personal och lärarna samt om det finns en fungerande samverkan mellan elevhälsa, socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Skolans utredande och åtgärdande arbete

Rektor har delegerat till biträdande rektor att ta emot anmälningar om att en elev riskerar att inte nå kunskapskraven eller har andra svårigheter i skolarbetet. Skolan använder en mall som heter pedagogutredning för att anmäla att en elev kan vara i behov av särskilt stöd eller har hög frånvaro. När anmälan ska göras utgår handledaren från den mallen och gör en kartläggning där vissa frågor ska besvaras. Detta innebär att en kartläggning redan är gjord när anmälan görs till biträdande rektor. På det underlaget fattar biträdande rektor beslut bl.a. om åtgärdsprogram ska upprättas eller inte och om en fördjupande utredning ska göras av EHT. En kartläggning har alltså redan skett innan ärendet eventuellt kommer till EHT.

I enlighet med skolans kalendarium ges med jämna intervall information om de elever som ämneslärare uppmärksammat kan vara i behov av särskilt stöd.

⁶ Skollag (2010:800)

⁷ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁸ Se referenslista

Denna information finns tillgänglig för handledaren som delegation på att starta utredning. Rektor kan alltid se vilka "Underlag för åtgärdsprogram" som kommit handledaren tillhanda på bestämda datum.

I arbetet på skolan är det otydligt när de olika momenten ska ske och det har också förts fram att handledarna gör olika. Vid intervjun med EHT framkom att personalen inte alltid har anmält till rektorn och att arbetslagen gör mycket själva, innan EHT kopplas in.

Handledaren utreder först genom att samtala med eleven, föräldrar och undervisande personal. Till kartläggningen använder personalen ovan nämnda frågeguide. Frågorna omfattar pedagogiska, sociala och organisatoriska områden och ska ställas till eleven, föräldrar och undervisande personal. Först när denna utredning är gjord fattar biträdande rektor beslut om en fördjupande utredning ska göras av EHT. Lärarna uppger att de lyfter till EHT i de fall de behöver hjälp. Skolvärdinnan och skolbibliotekarien uppger att de kan ha information om eleverna med frånvaroproblematik, men att denna inte efterfrågas när utredningen görs.

Vid intervjuerna nämner EHT, lärare och rektor flera exempel på åtgärder som har vidtagits för elever med hög frånvaro. Det kan vara att handledare träffar eleven varje morgon, att eleven får träffa socionomen som är anställd av kommunen, kuratorerna har haft enskilda samtal och motivationsgrupper eller eleven hämtas i hemmet. Vidare kan studie- och yrkesvägledaren hjälpa till och motivera elever genom att ge dem mål inför framtiden och är det aktuellt kan hon vid behov hjälpa till med att ordna en praktikplats. Kuratorn har även gett lärare handledning och haft föräldrasamtal. Ibland samverkar skolan med andra myndigheter, som socialtjänsten. En elev fick t.ex. en kontaktperson via socialtjänsten som kunde hjälpa eleven att komma till skolan och i det fallet var det en åtgärd som medförde att eleven återkom till undervisningen.

Utredningar och åtgärder dokumenteras av handledaren som har det övergripande ansvaret för eleven. Skolinspektionen har tagit del av tre utredningar avseende elever med hög frånvaro, en som benämns utredning inför åtgärdsprogram, en pedagogisk utredning och en fördjupad utredning om studiefrånvaro. I samtliga framgår elevernas svårigheter och behov. I den pedagogiska utredningen finns även rekommendationer på åtgärder. Den fördjupade utredningen om studiefrånvaro beskriver bl.a. nätverk, känslomässigt mående, styrkor och svagheter och en analys av elevens behov görs. I de åtgärdsprogram-

men som ingår i Skolinspektionens granskning saknas dock elevernas behov och detta finns inte heller med i mallen. Rektorn uppger att de kan bli bättre på att dokumentera uppföljning och utvärdering. Detta görs oftast i mötesanteckningar eller liknande och kan bli tydligare. Det framgår även av den inskickade dokumentationen. I den saknas, förutom för ett av åtgärdsprogrammen, en tydlig uppföljning av de åtgärder som vidtagits och en utvärdering av dem i förhållande till elevernas kunskapsutveckling och närvaro.

Varje arbetslag har en stödsamordnare som tidigare under terminen har träffat EHT varje fredag för att diskutera de elever i arbetslaget som får särskilt stöd. Detta har EHT upplevt som positivt. EHT är inte med i arbetslagen.

Vid intervjuerna har framkommit att samverkan sker med socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och Västbus. EHT uppger att nätverksmöten hålls med alla inblandade parter och med "mobila teamet", en samverkansform mellan barn- och skolförvaltningen och socialtjänsten. Lärarna upplever ibland att de inte får någon återkoppling från socialtjänsten om den involveras i elevärendet, men ger även exempel på en elev där samverkan ledde till att en bred insats kunde göras. Insatsen ledde till att eleven återkom till undervisningen.

Eleven och vårdnadshavarna är med i hela processen. Lärare och rektor beskriver samarbetet som bra. Det framgår också av granskningen att det ingår i de olika momenten i processen att samverka med vårdnadshavarna. Kommunen har anställt en socionom som för tillfället arbetar 75 procent på skolan med en grupp elever med hög frånvaro. I det arbetet ska ett föräldrarådslag startas för att involvera föräldrarna. Syftet med föräldrarådslaget är att stärka föräldrarollen och ge föräldrarna stöd och information om var de kan få ytterligare hjälp.

Handledaren har ansvar för att följa upp de åtgärder och åtgärdsprogram som har satts in för dennes elever. I en del fall har skolan lyckats förbättra situationer för elever. I de fall situationen inte har förbättrats vid tidpunkten för uppföljning försöker de med nya åtgärder. Rektorn uppger att skolan kan nå visst resultat vad gäller elever med hög frånvaro men att skolan har svårt att hitta en långsiktig lösning för vissa av eleverna.

Skolinspektionens bedömning

Dalängskolan behöver förbättra skolans arbete med att utreda orsakerna till hög frånvaro. Enligt Skolverkets utredningar⁹ har det visat sig att tidig upptäckt och tidiga insatser vid stor ogiltig frånvaro är framgångsfaktorer för att få tillbaka elever i undervisning. Skolan behöver därmed förbättra rutinerna för anmälan till rektorn så att inte elevers frånvaro riskerar att bli för hög innan den anmäls till rektorn.

Enligt Skolverkets allmänna råd¹⁰ bör rektorn se till att orsaker till frånvaro utreds skyndsamt. Av kommentarerna till råden framgår bl.a. följande. Utredningen syftar till att skolan skaffar sig ett tillräckligt underlag för att förstå orsaken till elevens frånvaro och att en del fall därför ställer krav på en mer omfattande och allsidig utredning. Det är viktigt för skolans personal att samverka med elevhälsan för att kunna få stöd i sitt arbete med frånvaro. Det ställer krav på att elevhälsan har en tydlig och utvecklad roll i arbetet med frånvaro. Även samverkan med andra samhällsfunktioner och extern kompetens är många gånger en förutsättning för ett framgångsrikt arbete med omfattande frånvaro.

Vidare framgår av råden att rektorn bör följa upp de åtgärder som vidtagits och vid behov pröva andra åtgärder för att komma tillrätta med ogiltig frånvaro.

Det är därför viktigt att samarbetet mellan elevhälsans personal och lärare/handledare förbättras så att eleverna får det stöd de behöver för att förbättra sin närvaro samt att vidtagna åtgärder följs upp och utvärderas.

Att följa upp kvaliteten i arbetet med att främja närvaro och åtgärda frånvaro

*Skollagen*¹¹ anger att rektorn systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen med inriktningen mot de mål som finns för utbildningen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*¹² bör skolans analys av frånvaron utgöra underlag för rektorns kvalitetsarbete. *Forskning och beprövad erfarenhet*¹³ pekar på att ett systematiskt arbete

⁹ Se referenslista

¹⁰ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

¹¹ Skollag (2010:800)

¹² Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

¹³ Se referenslista

med insamling av frånvarostatistik, analys och åtgärder för tidig upptäckt av elevers frånvaro har betydelse för att öka närvaron.

Inom bedömningsområdet granskas skolans kvalitetsarbete med fokus på att främja närvaro och åtgärda frånvaro. Granskningen omfattar skolans uppföljning av frånvaro, analyser och utvecklingsbehov.

Skolans kvalitetsarbete

Skolan sammanställer inte någon statistik vad gäller frånvaron på skolan. Enskilda elevers frånvarosituation följs upp, men det görs inte någon uppföljning som omfattar sammanställning av frånvaro, t.ex. uppdelat på årskurser, kön eller ämnen, på skolnivå.

Skolans arbete med läroplansmålen är preciserade i både resultatuppföljning och verksamhetsplanen. I det systematiska kvalitetsarbetet ingår dock inte några åtgärder med det specifika syftet att främja närvaro och motverka frånvaro. Skolan gör inte någon utvärdering av samarbetet elevhälsa och lärare, även om elevhälsans arbete i stort samt stödsamordnarnas funktion har utvärderats. Skolan gör inte heller någon utvärdering av samarbetet med andra myndigheter, men rektorn uppger att det görs på förvaltningsnivå genom samtal på rektorsmötena.

Skolan har vanligen rapporterat elever med hög frånvaro till huvudmannen. Något annat resultat av skolfrånvaro och utvärdering av insatta åtgärder har inte rapporterats till huvudmannen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolans kvalitetsarbete behöver förbättras så att det omfattar skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete samt resultatet av detta arbete. Skolan behöver sammanställa frånvarostatistik och analysera den på grupp- och skolnivå. Enligt Skolverkets allmänna råd¹⁴ är det viktigt att rektorn har en samlad bild av frånvaron för att kunna göra en analys av skolans arbete för att främja närvaro och minska frånvaro. Rektor, elevhälsa och lärare behöver tillsammans följa upp hur det främjande, utredande och åtgärdande arbetet fungerar för att kunna förbättra närvaron. Skolan behöver vidare följa upp hur samarbetet mellan elevhälsan och lärarna fungerar samt vad som behöver förbättras i samarbetet med övriga myndigheter.

¹⁴ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Därtill kan granskningen bidra till att tydliggöra olika kvaliteter i arbetet med att elever ska fullfölja sin utbildning. För de huvudmän och skolor som granskas förväntas granskningen mer omedelbart leda till att:

- Huvudmannen uppmärksammas på det ansvar den har för att säkerställa alla elevers rätt till utbildning.
- Skolans arbete med att främja närvaro och åtgärda frånvaro förbättras.

Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9 och utgår från följande frågeställning:

Genomförs utredningar och vidtas tidiga åtgärder av sådan kvalitet att eleverna kan genomföra sin utbildning?

Fokus i granskningen är huvudmannens och skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete.

Metod och material

För att få en så god bild som möjligt av hur skolan arbetar med granskningens frågeställningar har intervjuer genomförts på såväl skol- som huvudmannanivå. Då projektets frågeställningar innebär att komplexa frågor ska besvaras har intervjuer valts som central informationskälla. Utöver intervjuer har granskningen utgått från dokument.

Intervjuer har genomförts med företrädare för kommunen, huvudmän för fristående skolor, rektorer, elevhälsopersonal, lärare och elever. Intervjuer med elever har huvudsakligen gett information om skolans främjande och förebyggande arbete. Övriga intervjuer har utöver dessa områden gett information om skolans utredande och åtgärdande arbete samt kvalitetsarbetet.

Inför granskningsbesöken har dokument samlats in från både skolor och huvudmän. Insamlade dokument, bl.a. åtgärdsprogram samt kommunens och skolornas redogörelser för arbetet med elever med hög frånvaro, har gett information till granskningen. Dokumenten har även utgjort underlag för fördjupande frågor vid intervjuerna.

Referenslista

Urval av centrala referenser

Fostvedt U., Nilsson Å och Pettersson A. (2011). *Gr Dropouts, kartläggningsrapport* http://grdropouts.se/sites/default/files/kartlaggningsrapport_DO.pdf

Jönsson, Annelis (1990). *Skolk – en forskningsresumé*. Skolöverstyrelsen. Metarapport nummer 1.

Skolinspektionen (2009). *Varannan i mål*. Rapport 2009:1.

Skolinspektionen (2011). *Skolpliktsbevakning 40–2010:268*.

Skollagen (2012:800). 2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, 3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen, 4 kap. Kvalitet och inflytande, 5 kap. Trygghet och studiero 7 kap. Skolplikt och rätt till utbildning.

Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*.

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*. Rapport 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv*. Rapport 341.

Statens offentliga utredningar 2010:64 (2010). *Se de tidiga tecknen – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola*. Delbetänkande av Utredningen om översyn av skolans arbete med utsatta barn.

Sveriges kommuner och landsting (2012). *Barnen i fokus. Exempel på förutsättningar för ett framgångsrikt stöd till barn och unga*.